

УДК 330.59:336.131:316.42

ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Л. Б. Бараннік, д. е. н., доцент, ДВНЗ «Дніпропетровська державна фінансова академія», Barannik_LB@mail.ru

Методологія дослідження. Результати отримані на основі методології постнеокласичної парадигми як певної картини світу з використанням наступних методів наукового пізнання: порівняння й узагальнення – при встановленні сутнісних відмінностей у підходах до дослідження процесів координації; аналізу та синтезу – при виявленні тенденцій і закономірностей в економічному розвитку та детермінації ними соціальних наслідків; методів наукового доказу: дедукції та індукції – при формулюванні умовиводів (висновків); логічного та історичного – при проведенні часових та просторових паралелей між проблемами людського розвитку та соціальною політикою.

Результати. На основі широкого використання емпіричного матеріалу і критичного аналізу соціально-економічної літератури здійснено дослідження проблем людського розвитку, що позначилися в кінці ХХ ст., а саме: старіння населення, зростання міграції робочої сили, подорожчання послуг у сфері охорони здоров'я та ін. Показано, яким чином демографічні зміни призвели до переорієнтації виробничих зв'язків і фінансових потоків, і, як наслідок, до перебудови соціальної політики в деяких державах світу, що дозволило їм комплексно вирішити багато питань соціального характеру. Узагальнено результати проведеної в ряді країн світу заміщення розподільчої державної солідарної пенсійної системи системою індивідуальних накопичувальних рахунків з обов'язковими і добровільними внесками.

Новизна. Новизною роботи є застосування методологічного підходу, згідно якого глобальні проблеми людства розглядаються під кутом їхнього впливу на соціальний захист населення та переорієнтацію соціальної політики. Авторська методика дослідження полягає у виокремленні тих проблем людського розвитку, які актуальні для України і досвід вирішення яких становить особливий інтерес для координації трансформаційних процесів у нашій країні.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані при розробці нових пізнавальних підходів у сфері вивчення державної та ринкової координації процесів розвитку суспільства, здійсненні прикладних досліджень у даній сфері.

Ключові слова: народжуваність, населення, старіння, страхування, пенсія, пенсійна реформа, реформа охорони здоров'я, фінансове забезпечення, соціальний захист населення, бюджетні витрати.

Література

1. Социальная Европа в XXI веке / Под ред. М. В. Каргаловой. – М. : Издательство « Весь мир», 2011. – 528 с.
Sotsialnaya Yevropa v XXI veke [Social Europe in the XXI century] / Pod red. M. V. Kargalovoy. – M. : Izdatelstvo « Ves mir», 2011. – 528 p.
2. Becker, Gary S. Human Capital : a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. – N.Y. : National Bureau of Economic Research; distributed by Columbia University Press, 1964.
3. Denison E. Measuring the Contribution of Education to Economic Growth. – The Residual Factor and Economic Growth. OECD. P., 1964.
4. Кендрик Дж. В. Экономический рост и формирование капитала / Дж. В. Кендрик // Вопросы экономики. – 1976. – № 11; Совокупный капитал США и его функционирование. – М. : Прогресс, – 275 с.
Kendrik Dzh. V. *Ekonomicheskiy rost i formirovaniye kapitala* [Economic growth and capital formation] / Dzh. V. Kendrik // Voprosy ekonomiki. – 1976. – № 11; Sovokupnyy kapital SSHA i yego funktsionirovaniye. – M. : Progress, – 275 p.
5. Mincer J. The Production of Human Capital and The Lifecycle of Earnings: Variations on a Theme. – Working Paper of the NBER, No 4838 (Aug. 1994).
6. Sen, Amartya. Collective choice and social welfare, (1st ed.). San Francisco, Calif.: Holden-Day. 1970
7. Hansen, L. P. Generalized Methods of Moments: A Time Series Perspective, in International Encyclopedia of the Social and Behavior Sciences, 2000.
8. Shultz Theodore W. Investment in Human Capital. The role of Education and Research / T.Schultz. – N.Y., London, 1971. – 325 p.; Shultz T. Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences. – N.Y., 1968, vol. 6.
9. Богиня Д. Государственное регулирование переходных процессов / Д. Богиня, Г. Вольнский // Экономика Украины. – 1999. – № 5. – С. 12–21.
Boginya D. *Gosudarstvennoye regulirovaniye perekhodnykh protsessov* [State regulation of transient] / D. Boginya, G. Volynskiy // Ekonomika Ukrainy. – 1999. – № 5. – P. 12–21.
10. Боголиб Т. М. Условия экономического роста в странах с рыночной экономикой / Т. М. Боголиб // Mechanism of Economic Regulation. – 2013. – № 3. – С. 131–139.
Bogolib T. M. *Usloviya ekonomicheskogo rosta v stranakh s rynochnoy ekonomikoy* [Terms and conditions of economic growth in countries with market economies] / T. M. Bogolib // Mechanism of Economic Regulation. – 2013. – № 3. – P. 131–139.
11. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми : моногр. / Н. П. Борецька. – Донецьк : Янтра, 2001. – 351 с.
Boretska N. P. *Sotsialnyu zakhyst naseleण्या na suchasnomu etapi: stan i problemy* [Social protection of population at present: state and problems] : monohr. [Tekst] / N. P. Boretska. - Donetsk : Yantra, 2001. – 351 p.
12. Гнибіденко І. Ф. Ефективність пенсійної системи в Україні та її реформування на страховій основі / І. Ф. Гнибіденко // Економіка України. – 1999. – № 12. – С. 15–18.
Hnybidenko, I. F. *Efektivnist' pensynoyi systemy v Ukrayini ta yiyi reformuvannya na strakhoviy osnovi* [The effectiveness of the pension system in Ukraine and its reform on the basis of insurance] / I. F. Hnybidenko // Ekonomika Ukrainy. – 1999. – № 12. – P. 15–18.
13. Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2014. – 380 с.

Lyudskyy rozvytok v Ukrayini: istorychnyy vymir transformatsiyi derzhavnoyi sotsialnoyi polityky [Human development in Ukraine: the historical dimension of the transformation of state social policy] (kolektyvna monohrafiya) / za red. E. M. Libanovoyi – K. : In-t demohrafiyi ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrayiny, 2014. – 380 p.

14. Макарова О. В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки : монографія / О. В. Макарова. – К. : Ліра-К, 2004. – 328 с.

Makarova O. V. *Derzhavni sotsialni prohramy: teoretychni aspekty, metodyka rozrobky ta otsinky* [State social program: theoretical aspects, method development and evaluation]: monohrafiya / O. V. Makarova. – K. : Lira-K, 2004. – 328 p.

15. Тропіна В. В. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства : монографія / В. В. Тропіна. – К. : НДФІ, 2008. – 368 с.

Tropina V. V. *Fiskalne rehulyuvannya sotsialnoho rozvytku suspilstva* [Fiscal regulation of social development: monograph]: monohrafiya / V. V. Tropina. – K. : NDFI, 2008. – 368 p.

16. Рівень життя населення України / НАН України, Ін-т демогр. та соц. досліджень, Держ. ком. статистики України ; ред. Л. М. Черенько. – К. : Консультант, 2006. – 428 с.

Riven zhyttya naseleण्या Ukrayiny [The standard of living of the population of Ukraine] / NAN Ukrayiny, In-t demohr. ta sots. doslidzhen, Derzh. kom. statystyky Ukrayiny ; red. L. M. Cherenko. – K. : Konsultant, 2006. – 428 p.

17. Чухно А. А. Цивілізаційний і формаційний підходи та їх роль в економічній теорії та суспільній практиці / А. А. Чухно // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 39–47; Актуальные проблемы стратегии экономического и социального развития на современном этапе / А. Чухно // Экономика Украины. – 2004. – № 4. – С. 15–23.

Chukhno A. A. *Tsyvilizatsiyyny i formatsiyyny pidkhody ta yikh rol v ekonomichnyy teoriyi ta suspilniy praktytsi* [Civilizational and formational approaches and their role in economic theory and social practice] / A. A. Chukhno // Ekonomika Ukrayiny. – 2001. – № 6. – P. 39–47; Aktualnye problemy stratehyy ékonomycheskoho y sotsyalnoho razvytyya na sovremennom étape / A. Chukhno // Ékonomyka Ukraynu. – 2004. – № 4. – P. 15–23.

18. Мировая демографическая ситуация, 2014 год. Краткий доклад. ООН. Нью-Йорк, 2014 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/trends/Concise%20Report%20on%20the%20World%20Population%20Situation%202014/ru.pdf>.

Mirovaya demograficheskaya situatsiya, 2014 god. Kratkiy doklad. OON. Nyu-York, 2014 god [World population situation in 2014. Summary report. UN. New York, 2014] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/trends/Concise%20Report%20on%20the%20World%20Population%20Situation%202014/ru.pdf>.

19. Мировая экономика: прогноз до 2020 года / Под ред. А. А. Дынкина / ИМЭМО РАН. – М. : Магистр, 2007. – 429 с.

Mirovaya ekonomika: prognoz do 2020 goda [World Economy Forecast till 2020] / Pod red. A. A. Dynkina / IMEMO RAN. – M. : Magistr, 2007. – 429 p.

20. Білорус О. Ми могли б бути серед лідерів / О. Білорус, Ю. Мацейко // Голос України. – 2002. – 1 березня. – С. 6.

Bilorus O. *My mohly b buty sered lideriv* [We could be one of the leaders] / O. Bilorus, Yu. Matseyko // Holos Ukrayiny. – 2002. – 1 bereznya. – P. 6.

21. Финансовый портал. Минфин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/people/>

Finansovyy portal. Minfin [Financial Portal. Ministry of Finance] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://index.minfin.com.ua/people/>

22. Кислов А. Население Украины сократится до 35 миллионов к 2041 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.golos.ua/politika/14_06_22_naselenie_ukrainyi_sokratitsya_do_35_millionov_do_2041_goda

Kislov A. *Naseleniye Ukrainy sokratitsya do 35 millionov k 2041 godu* [Ukraine's population will decrease to 35 million by 2041] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://ru.golos.ua/politika/14_06_22_naselenie_ukrainyi_sokratitsya_do_35_millionov_do_2041_goda

23. ООН: в Украине происходит самое быстрое в мире сокращение населения. 23 февраля 2005 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/events/115129-oon-v-ukraine-proishodit-samoe-bystroev-v-mire-sokrashchenie-naseleniya>

OON: v Ukraine proiskhodit samoye bystroye v mire sokrashcheniye naseleniya [The UN: in Ukraine is the world's fastest shrinking population]. 23 fevralya 2005 g. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://korrespondent.net/ukraine/events/115129-oon-v-ukraine-proishodit-samoe-bystroev-v-mire-sokrashchenie-naseleniya>

24. Друкер Питер. Менеджмент. Вызовы XXI века. / Питер Друкер; перевод с англ. Наталии Макаровой – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2012. – 256 с.

Druker Piter. *Menedzhment. Vyzovy KHKHI veka* [Management. Challenges of the XXI century] / Piter Druker; perevod s angl. Natalii Makarovoy – M. : Mann, Ivanov i Ferber, 2012. – 256 p.

25. Общий коэффициент рождаемости 2014. Рейтинги [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://total-rating.ru/25-obschiy-koefficient-rozhdaemosti-2014.html>

Obshchiy koeffitsiyent rozhdayemosti 2014. Reytingi [The total fertility rate in 2014. Ratings] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://total-rating.ru/25-obschiy-koefficient-rozhdaemosti-2014.html>

26. Демографічна ситуація в Україні у січні-лютому 2015 р. Укрстат [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWeb2007/ukr/publ_new1/2015/express0215.pdf

Demohrafichna sytuatsiya v Ukrayini u sichni-lyutomu 2015 r. Ukrstat [The demographic situation in Ukraine in January-February 2015 Ukrsta] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWeb2007/ukr/publ_new1/2015/express0215.pdf

27. По уровню детской смертности Украина находится на уровне Брунея... Издание «Деловая столица» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dsnews.ua/society/po-urovnyu-detskoj-smertnosti-ukraina-nahoditsya-na-urovne-22092014170100>

Po urovnyu detskoj smertnosti Ukraina nahoditsya na urovne Bruneya... [In terms of child mortality Ukraine is at the level of Brunei.] Izdaniye «Delovaya stolitsa» [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.dsnews.ua/society/po-urovnyu-detskoj-smertnosti-ukraina-nahoditsya-na-urovne-22092014170100>

28. Кример, Б. А. Изменения в рождаемости населения Украины под влиянием помощи при рождении ребенка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2013/0563/analit05.php>

Krimer, B. A. *Izmeneniya v rozhdayemosti naseleniya Ukrainy pod vliyaniyem pomoshchi pri rozhdenii rebenka* [Changes in the birth rate in Ukraine under the influence of assistance for child birth] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://demoscope.ru/weekly/2013/0563/analit05.php>

29. О предотвращении финансовой катастрофы и создании предпосылок для экономического роста в Украине : Закон Украины от 27.03.2014 № 1166-VII [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>

O predotvrashchenii finansovoy katastrofy i sozdaniy predposylok dlya ekonomicheskogo rosta v Ukraine [On prevention of financial disaster and the creation of prerequisites for economic growth in Ukraine]: Zakon Ukrainy ot 27.03.2014 № 1166-VII [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>

30. World Population Prospects: The 2012 Revision. Vol. II: Demographic Profiles. United Nations. - New York, 2013. – 870 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://esa.un.org/wpp/Documentation/pdf/WPP2012_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf

31. Загальна характеристика статеві-вікового складу населення України на 1 січня 2014 р. Державна служба статистики України [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2014/dop_age_01012014.pdf

Zahalna kharakterystyka statevo-vikovooho skladu naselennya Ukrayiny na 1 sichnya 2014 r. [General characteristics of sex and age composition of the population of Ukraine on 1 January 2014] Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2014/dop_age_01012014.pdf

32. Карачурина Л. Германия: как управлять мигрантами / Л. Карачурина // Современная Европа. – 2009. – № 2. – С. 18–33.

Karachurina L. *Germaniya: kak upravlyat' migrantami* [Germany: how to manage the migrant] / L. Karachurina // Sovremennaya Yevropa. – 2009. – № 2. – P. 18–33

33. Хижный, Э. К. Старение населения и пенсионные реформы в странах «Большой семерки»: научно-аналитический обзор / Э. К. Хижный. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – 123 с.

Khizhnyy, E. K. *Stareniye naseleniya i pensionnyye reformy v stranakh «Bolshoy semerki»:* *nauchno-analiticheskiy obzor* [Population aging and pension reforms in the countries of the «Big Seven»: scientific and analytical overview] / E. K. Khizhnyy. – M. : INION RAN, 2000. – 123 p.

34. The social dimension of the Europe 2020 strategy. A report of the Social Protection Committee (2011). – P. 12
35. Довічна праця // Закон-Бізнес. № 50 (1140) 14.12-20.12.2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zib.com.ua/ua/45870-angliya_zminyue_vik_vihodu_na_pensiyu.html
- Dovichna pratsya* [Lifetime work] // *Zakon-Biznes*. № 50 (1140) 14.12-20.12.2013 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://zib.com.ua/ua/45870-angliya_zminyue_vik_vihodu_na_pensiyu.html
36. Melbourne Mercer Global Index, Australian Centre for Financial Studies. October 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://globalpensionindex.com/2013/melbourne-mercerglobalpension-index-2013report.pdf>
37. Социальная политика буржуазного государства.: общественно-политическая литература / С. Н. Надель (отв. ред.), Ф. Э. Бурджалов, М. Б. Кольчугина – М. : Наука, 1987. – 207 с.
- Sotsialnaya politika burzhuaznogo gosudarstva* [Social policy of the bourgeois state] [Tekst] : obshchestvenno-politicheskaya literatura / S. N. Nadel (otv. red.), F. E. Burdzhhalov, M. B. Kolchugina - M. : Nauka, 1987. – 207 p.
38. Ageing Report – 2009. European Commission [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14992_en.pdf
39. Global Aging 2010: An Irreversible Truth. Report by Standard & Poor's [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.financeasia.com/News/236847_global-aging-2010-an-irreversible-truth
40. Доклад о состоянии здравоохранения в мире 2008 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2008/pr38/ru/index.html>
- Doklad o sostoyanii zdravookhraneniya v mire 2008 g.* [Report on the status of health in the world in 2008] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2008/pr38/ru/index.html>
41. Финансирование систем здравоохранения: путь к всеобщему охвату населения медико-санитарной помощью: Доклад ВОЗ о состоянии здравоохранения в мире, 2010 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.who.int/whr/2010/ru/>
- Finansirovaniye sistem zdravookhraneniya: put k vseobshchemu okhvatu naseleniya mediko-sanitarnoy pomoshchyu: Doklad VOZ o sostoyanii zdravookhraneniya v mire, 2010 g.* [Health systems financing: the path to universal coverage health care: WHO report on world health, 2010] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.who.int/whr/2010/ru/>.